

prikazi

PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA. *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, izd. IKA – Zagreb i Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Zagreb, 1994., str. 150

Narav i nakana novog Ekumenskog direktorija ogleda se u odlučnosti Katoličke crkve da u svojoj širini ponudi načela i norme za praktičan ekumenski rad. Ako uzmemo u obzir vrijeme u kojem se pojavljuje (predan u javnost 23. ožujka 1993.) Direktorij se vremenski, tematski i sadržajno uklapa u pastoralnu zadaću i nastojanje Katoličke crkve u svezi s novom evangelizacijom.

Prisjetimo se da je taj Direktorij zapravo revizija i nadopuna Ekumenskom direktoriju koji je u dva dijela izašao 1967. i 1970. U posljednjih gotovo 25 godina objavljeno je nekoliko dokumenata koji donose pojašnjenja spomenutog prvog Direktorija, npr. *Uputa o posebnim slučajevima pripuštanja drugih kršćana u euharistijsko zajedništvo u Katoličkoj crkvi* (1972.), ili pak obrađuju probleme koji nisu tretirani u prvom Direktoriju, kao *Motu Proprio o mješovitim zenidbama Matrimonia Mixta* (1970.), dokument *Ekumenska suradnja na nacionalnoj, područnoj i mjesnoj razini* (1975.) i osobito apostolska pobudnica *Catechesi Tradendae* (1976.) koja, između ostalog, donosi pravce za ekumensku dimenziju u katehezi (br. 32) i za ekumensku suradnju na području kateheze (br. 33). Osim toga, u međuvremenu je objavljena i apostolska konstitucija *Sapientia Christiana* (1979.) o crkvenim sveučilištima i fakultetima na kojima se u novoj organizaciji studija u tri ciklusa vodi računa i o ekumenskom aspektu bogoslovnog studija. Taj sadašnji Direktorij u tom je smislu različit od prijašnjeg iz 1970. Na poslijetku, *Zakonik kanonskoga prava za latinsku* (1983.) i za istočne katoličke crkve (1990.) stvorio je također zapaženu novu klimu. Naime, s jedne strane donosi novosti u pravni dio glede ekumenizma, ali je s druge strane, ostavio po strani tipično pastoralna gledišta, čime je zapravo optirao za ekumenski razvitak, a ne za restriktivnost. U ovoj ekumenskoj evoluciji posljednjih 20 godina valja imati u vidu važan dokument Komisije *Vjera i ustrojstvo* ESC-a iz Lime 1982. o Krstu, Euharistiji i Ministeriju (BEM), koji je »jedan od najzanimljivijih konvergentnih tekstova na teološkom kršćanskom području od istočnog ili zapadnog raskola do danas« (R. Perić: *Ekumenske nade i tjeskobe*, Biblioteka Crkve na Kamenu, knjiga 31., Izd. Biskupijski ordinarijat Mostar, 1993., str. 50). Tekst je izradila Komisija sastavljena od 120 članova: anglikanaca, pravoslavaca, protestanata i rimokatolika. Od posljednjeg Ekumenskog direktorija objavljena su i četiri važna dokumenta Katoličko-pravoslavnog dijaloga (München, 1982.: *Otajstvo Crkve i Euharistije u svjetlu tajne Svetoga Trojstva*; Bari, 1987.: *Vjera, sakramenti i jedinstvo Crkve*; Valamo (Finska), 1988.: *Sakrament Reda u sakramentalnom ustrojstvu Crkve s posebnim osvrtom na važnost apostolskog nasljedstva za posvećenje i jedinstvo*

naroda Božjega; Baalamand (Libanon), 1993.: *Unijatizam, metoda sjedinjenja u prošlosti i sadašnje traženje punog zajedništva*). Dokumenti su to od prvorazredne teološke i pastoralne važnosti, unatoč distanciranju ili odstupanju nekih pravoslavnih Crkava, među kojima je i Srpska pravoslavna Crkva. Ovaj Direktorij izrijetkom ne spominje te pravoslavno-katoličke dokumente, iako su njihovi rezultati u njemu evidentni.

Imajući u vidu to ekumensko bogatstvo, Papa Ivan Pavao II. je 1988., na sjednici Tajništva za jedinstvo kršćana, najavljujući naš Ekumenski direktorij, izrijetkom kazao: »Razvitak ekumenskog pokreta, brojni dokumenti, živa potreba sve većeg sudjelovanja naroda Božjega u njemu kao i nužnost da se u tom smislu pruži prikladna doktrinarna obavijest, sve to nameće potrebu da se što prije objave određeni pravci« (usp. Eleuterio F. FORTINO: *Un Directoire oecuménique pour les temps nouveaux*, u. Service d'information, br. 67 (1988.), 71).

Ti ekumenski pravci u Novom Direktoriju razlažu se u pet poglavlja:

1. Traženje jedinstva kršćana. Ovo poglavlje teološko je produbljenje sadržaja Crkve kao zajedništva:

2. Ustrojbene službe ekumenskog nastojanja u Katoličkoj crkvi. Izrijetkom se nabrajaju: a) biskupijski delegat za ekumenizam, b) Biskupijska ekumenska komisija ili tajništvo, c) Ekumenska komisija Sinoda istočnih katoličkih crkava i biskupskih konferencija, d) Ekumenska tijela unutar redovničkih zajednica i drugih ustanova posvećenog života, e) Ekumenske organizacije vjernika katolika na krajevnom i međunarodnom području, f) Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana.

3. Obrazovanje za ekumenizam u Katoličkoj crkvi. Ovo poglavlje poziva na ekumensku izobrazbu i potanko razlaže slojevitost ekumenskog studija koji treba biti prilagođen razini školske, visokoškolske i znanstvene ustanove.

4. U četvrtom poglavlju riječ je o ekumenskoj interkomuniji i duhovnoj djelatnosti u sakramentalnom i molitvenom zajedništvu. Zamjetljivo je bogatstvo vjerničkog i sakramentalnog zajedništva među kršćanima koje prožima to poglavlje.

5. Peto poglavlje proširuje i proteže to zajedništvo među kršćanima na različite oblike ekumenske suradnje, dijaloga i zajedničkog svjedočenja.

Sadržajno Novi ekumenski direktorij pruža određene stvarne pravce za primjenu ekumenskog zadatka u današnjem svijetu u duhu II. vaticanskog koncila i pokoncilskog ekumenskog nastojanja.

Prva značajka Direktorija, s metodološkog motrišta, jest prepoznatljivo i odlučno opredjeljenje Katoličke crkve za pastoralno-evangelizacijsku zauzetost na području ekumenizma. Ekumensko nastojanje – naglašava Direktorij – zadaća je Crkve, svega Božjeg naroda, na svim njezinim razinama. Ekumenska ravnodušnost, i pastoralna i doktrinarna, protivna je Duhu Božjemu koji Crkvu potiče na sve dublje zajedništvo i jedinstvo u Isusu Kristu. Na ekumenskom području traži se strpljivi ekumenski žar (br. 23,32).

Druga značajka tog dokumenta je golem prostor posvećen govoru i tumačenju Crkve kao zajedništva. Cijeli jedan podnaslov s nekoliko brojeva (br. 13–17) želi sažeti bogatstvo

tog »ključnog pojma koji je nadahnjivao nauk o Crkvi Drugoga vatikanskog sabora« (br. 12) s obzirom na »cijeli Božji narod u njegovu zajedničkom životu vjere i sakramenata«, ali također i s obzirom na zajedništvo s drugim kršćanskim crkvama koje nisu u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom (br. 18–21). Osnovna dva dokumenta na koja se Direktorij oslanja u obrazlaganju sadržaja pojma zajedništva jesu *Relatio finalis* izvanredne biskupske Sinode 1985. i *Pismo biskupima Katoličke crkve o nekim vidovima Crkve kao zajedništva* (28. svibnja 1992.) koje naglašava da se tim pojmom vrlo prikladno izražava »sama intimna bit Crkve« (nucleum intimum Mysterii Ecclesiae) (br. 1) i da to zajedništvo ima vertikalno-horizontalnu dimenziju, tj. ono je *communio cum Deo* i *communio inter homines*. Vođen tim načelima o zajedništvu Direktorij naglašava da je »Tvorac ovog čudesnog zajedništva vjernika« Duh Sveti (br. 11). Da pojasni tu vertikalno-horizontalnu dimenziju zajedništva u Katoličkoj crkvi i u njezinu odnosu s drugim kršćanskim crkvama koje nisu u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom, Direktorij precizira da »jedina Kristova Crkva postoji u Katoličkoj crkvi« (br. 17), odnosno u »zajednici Katoličke crkve« (isto), ali i nadodaje da su »katolici svjesni da nisu živjeli i da ne žive osobno puninu milosnih sredstava kojima je Crkva obdarena« (br. 17) zbog »ljudskih nerazboritosti i grešnosti«, »ponekad ne bez krivnje na objema stranama« (br. 18) koje su uzrokovale »stvaranje drugih crkvenih zajednica« (br. 18). U usporedbi s Dekretom o ekumenizmu za primijetiti je ekumenska širina u Direktoriju kad kaže: »Jedina Kristova Crkva postoji u Katoličkoj crkvi«, za razliku od restriktivnije u UR: »Jedino u katoličkoj Kristovoj Crkvi... možemo postići svu puninu spasonosnih sredstava« (br. 3). Stvaranje drugih kršćanskih zajednica tijekom povijesti, naškodilo je zajedništvu ali »ono nikada nije uništeno«, veli se u Direktoriju. Temeljeći svoje stavove na tom čvrstom uvjerenju, sadašnji Direktorij opetovano ponavlja da »među kršćanima postoji stvarno zajedništvo koje, premda nesavršeno, može biti izraženo na mnoge načine...« (104a) te da crkve i crkvene zajednice koje nisu u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom imaju »pravo zajedništvo u životu Duha koje već postoji među kršćanima i koje se izražava u molitvi i liturgijskom bogoštovlju« (104c). Kad je riječ o zajedništvu Katoličke crkve s drugim crkvama i crkvenim zajednicama koje nisu u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom, Direktorij sasvim jasno govori o pravom, stvarnom i tijesnom zajedništvu (br. 98, 104, 122 i dr.), iako je to zajedništvo nepotpuno. Osnovni temelj toga zajedništva sakramentalnog je reda, poglavito preko sakramenta krsta koji je »sakramentalni vez jedinstva među onima koji su njime preporođeni« (br. 104); po tom sakramentu kršćani »svjedoče svoju vjeru i svoje krštenje u ime Boga, Oca sviju, Sina njegova Isusa, Otkupitelja sviju, i u Duha Svetoga koji snagom svoje ljubavi sve preobražava i sjedinjuje« (br. 161). Za primijetiti je da naš dokument svjesno izbjegava uporabljati izričaje kao »crkve i odijeljene zajednice«, »odijeljene crkve i crkvene zajednice«, »od nas odijeljena braća« koje nalazimo u Dekretu o ekumenizmu (br. 3). Umjesto njih radije govori o »crkvama i crkvenim zajednicama koje nisu u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom«. I još nešto. Kad se u br. 18. govori o rascjepima i podjelama, ti se pojmovi upotrebljavaju ne da podrže stvarnost podjele koja se dogodila, nego da ukažu na razloge koji su uzrokovali stvaranje crkava i zajednica koje više nisu bile u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom. I tu vidimo pomak u usporedbi s

Dekretom o ekumenizmu koji još govori »od potpunog zajedništva s Katoličkom crkvom se odcijepiše ne baš male zajednice« (br. 3); ovdje se kaže: »i neke crkve više nisu bile u punom zajedništvu s Rimskom Stolicom i s Crkvom Zapada«, nego su podjele prouzrokovale »stvaranje drugih crkvenih zajednica« (br. 18). Snagom sadržajnog bogatstva pojma zajedništva ekumenski je govor tim Direktorijem sasvim sigurno dobio na teološkoj širini i evangelizacijskoj aktualnosti. U pogovoru Direktorija tajnik Vijeća za ekumenizam i dijalog HBK dr. Antun Škvorčević posebno je i dokumentirano razložio stvarnost Crkve kao zajedništva.

Pitanje aktualnosti i zbiljske ostvarivosti načela i normi iz ovog Direktorija naš je dijaloški zadatak. Preporuča se savjetovanje i dogovor između »katoličkih vlasti i vlasti drugih crkava i zajednica« (br. 93), kako bi se pronašle »mogućnosti zakonite uzajamnosti«. Sa stajališta Katoličke crkve ne postoji nikakva sumnja u valjanost sakramenata istočnih crkava koje nisu u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom. Štoviše, prema Direktoriju koji slijedi načela Zakonika kanonskoga prava »dopušteno je svakom katoliku, kojemu fizički ili moralno nije moguće doći do katoličkog služitelja, primiti sakramente pokore, euharistije i bolesničkog pomazanja« (br. 123). Ista se ta mogućnost dopušta članovima istočnih crkava kod katoličkih služitelja (br. 125). U određenim okolnostima, iznimno i pod određenim uvjetima, Katolička crkva dopušta euharistijsko zajedništvo i sakramente pokore i bolesničkog pomazanja svakoj krštenoj osobi, ako ta osoba: a) ne može doći do služitelja svoje crkve ili crkvene zajednice da primi željeni sakrament; b) ako ga svojevrijedno traži; c) da o sakramentu koji traži vjeruje isto što i katolici; d) da je pravo raspoložena (br. 130–131). O svim tim sakramentalnim i duhovnim vezama Direktorij donosi praktične upute koje nije moguće u kratkom vremenu razložiti. Za to je nastojanje »potrebna izvjesna 'uzvratna uzajamnost'... u duhu obostrane dobre volje i ljubavi« (br. 105). Naši su biskupi još 1974. objavili pastirski poziv vjernicima za oživljavanje ekumenskog duha i nastojanja na našem prostoru. U tom su pismu citirali i riječi tadašnjeg pape Pavla VI.: »S časnim smo crkvama Istoka, osobito, ponovno otkrili *zajedništvo* koje je *gotovo potpuno* i koje nas nagoni da činimo sve što je moguće kako bi ono postalo potpuno« (*Pastirski poziv svim članovima Katoličke crkve u Jugoslaviji na oživljavanje ekumenskog duha i nastojanja*, dokumenti 42, KS, Zagreb, 1974., str. 8). Sadašnji papa Ivan Pavao II. samo je intenzivirao te veze, tako da s još većim pravom, danas možemo govoriti o »gotovo potpunom« zajedništvu. Iako su se u nas u međuvremenu prilike izmijenile zbog pogoršanih ljudskih veza, i danas možda više nego ikad vrijedi ponoviti želju naših biskupa u spomenutom pastirskom pismu »da svi članovi naše Crkve postanu toga svjesni, da je ekumenizam i njihova stvar« (*Isto*, str. 11).

Tomislav Zdenko Tenšek